

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

О.В. Соловйов, О.Є.Соловйова

**ПРОГРАМА І РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ»**

(для студентів 3 курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня
бакалавр, галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво», напрямів
підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства» та 6.030509 «Облік і аудит»)

Програма і робоча програма навчальної дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» (для студентів 3 курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр, галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво», напрямів підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства» та 6.030509 «Облік і аудит»). / Укл.: О.В. Соловйов, О.Є.Соловйова –Харків: ХНАМГ, 2009. – 36 с.

Укладачі : О.В. Соловйов, О.Є.Соловйова

Програма побудована за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу і узгоджена з орієнтовною структурою змісту навчальної дисципліни, рекомендованою Європейською Кредитно-Трансферною Системою (ECTS).

Рекомендована для студентів економічних спеціальностей.

Рецензент: зав. кафедри економіки підприємств міського господарства Харківської національної академії міського господарства, доктор економічних наук Ачкасов А.Є.

Затверджено на засіданні кафедри економіки будівництва, протокол № 1 від 02.09.2009 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1.ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	5
1.1. Мета, предмет та місце дисципліни	5
1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни	6
1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги	7
1.4. Рекомендована основна навчальна література.....	8
1.5. Анотація програми навчальної дисципліни.....	8
2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	11
2.1. Структура навчальної дисципліни.....	11
2.2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	11
2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента	<u>23</u>
2.4. Розподіл часу самостійної навчальної роботи студента	<u>25</u>
2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту	28
2.6. Методи та критерії оцінювання знань.....	29
2.7. Інформаційно-методичне забезпечення	<u>33</u>

ВСТУП

В умовах ринку в економіці праці відбуваються зміни. Цьому сприяє прискорення розвитку техніки, технології виробництва, що дозволяє більш ефективно використовувати трудовий потенціал суспільства, від чого безпосередньо залежить економічний розвиток держави, зростання показників ВВП та ВВП, конкурентоспроможність продукції, задоволення людських потреб.

Поняття «праця» є дуже складним та багатоаспектним, яке відіграє одну із важливіших ролей у житті людини та суспільства в цілому. Праця – це свідомо доцільна діяльність людей, спрямована на створення матеріальних та духовних цінностей; першооснова і необхідна умова життя людей і суспільства. У процесі праці формується система соціально-трудових відносин, що становлять стрижень суспільних відносин на рівні економіки держави, регіону, підприємства і окремих індивідів. Тому особливу увагу в наш час слід приділити дослідженню соціально-економічному аспекту праці у зв'язку з перебудовою системи суспільних відносин.

Дисципліна «Економіка праці та соціально-трудові відносини» побудована на об'єктивних законах і механізмах ринкової економіки. Вона досліджує теоретичні та практичні проблеми формування потенціалу людини, ефективного використання потенціалу на всіх рівнях (макро та мікро) для забезпечення стійкого рівня якості життя суспільства.

Метою дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» є формування у студентів системи теоретичних і практичних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення ефективної зайнятості населення та прогресивного розвитку соціально-трудових відносин в Україні на всіх рівнях.

Програма навчальної дисципліни розроблена на основі:

Освітньо-кваліфікаційній характеристики бакалавра напрямів підготовки 6.030504 «Економіка підприємства», 6.030509 „Облік і аудит (галузевий стандарт вищої освіти, 2007 р.);

Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво», напрямів підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства» та 6.030509 «Облік і аудит» (галузевий стандарт вищої освіти, 2007 р.);

Навчальний план підготовки бакалавра галузі знань 0305 – «Економіка та підприємництво», напрямів підготовки 6.030504 – «Економіка підприємства» та 6.030509 «Облік і аудит», 2007 р..

Програма ухвалена кафедрою економіки будівництва, протокол № 1 від 02.09.2009 р. та Вченою радою факультету економіки та підприємництва (протокол № 1 від 4 вересня 2009р.).

1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Мета, предмет та місце дисципліни

Мета : формування у студентів системи теоретичних і прикладних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення продуктивності праці та розвитку соціально-трудових відносин в Україні.

Завдання: дати загальні ґрунтовні навички наукового аналізу соціально-трудових процесів на всіх рівнях; сформувати науково обґрунтовані, адекватні реальності, раціональні знання про процеси, явища й тенденції у соціально-трудої сфері; навчити використовувати здобуті знання в конкретних процесах управління соціально-трудовими відносинами та забезпечення її високої ефективності на всіх рівнях; сформувати доцільне ставлення до власного трудового потенціалу, вміння нарощувати й ефективно використовувати свій людський капітал, забезпечувати власну конкурентоспроможність на ринку праці, усвідомлено досягати реалізацію своїх інтересів у соціально-трудових відносинах.

Предмет вивчення дисципліни: закономірності та способи формування і продуктивного використання ресурсів праці.

Таблиця 1.1. - Місце дисципліни в структурно-логічній схемі підготовки фахівця

Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни	Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну
«Економічна історія»	«Ціноутворення »
«Макроекономіка»	«Аудит»
«Мікроекономіка»	«Менеджмент»
«Економіка підприємства»	«Страховання»
«Політична економія»	«Управління персоналом»
«Статистика»	
«Правознавство»	
«Етика та естетика»	

1.2. Інформаційний обсяг (зміст) дисципліни

Модуль ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ (5.0 /180)

ЗМ 1. Економіка праці (3.0/108)

Об'єкт, предмет і завдання дисципліни. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва. Планування праці. Організація праці. Регулювання робочого часу і міри праці. Продуктивність і ефективність праці. Політика доходів і оплата праці. Форми, системи та регулювання заробітної плати. Керування персоналом як умова вдосконалення ефективної економіки праці. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці.

ЗМ 2. Соціально-трудові відносини (2.0/72)

Соціально-трудові відносини як система. Механізм функціонування системи соціально-трудових відносин організаційні аспекти. Соціальне партнерство. Ринок праці та його регулювання. Соціально- трудові відносини зайнятості Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин.

1.3. Освітньо-кваліфікаційні вимоги

Вміння (за рівнями сформованості) та знання	Сфери діяльності (виробнича, соціально- виробнича, соціально- побутова)	Функції діяльності у виробничій сфері (проектувальна, організаційна, управлінська, виконавська, технічна, інші)
Репродуктивний рівень: Проведення розрахунків виконання норм праці на робочому місці, нарахування індивідуальної і колективної заробітної плати.	виробнича	технічна
Діагностичний рівень: Проведення факторного аналізу рівня продуктивності праці, визначення інтенсивних і екстенсивних резервів праці, аналіз попиту і пропозиції на ринку праці.	виробнича	аналітична
Евристичний рівень: Проектування норм праці, тарифної системи, систем оплати праці, колективного договору.	виробнича	проектувальна

1.4. Рекомендована основна навчальна література

Бібліографічні описи, Інтернет-адреси	Теми, де застосовуються
1. Основна література	
1.1.Богіня Д.П., Грішнова О.А., Основи економіки праці: Навч. посібник -2-ге вид., стер. - К.: Знання-прес, 2002.,-313с.-Вища освіта ХХІ століття	1,2,5,6,8,9,15,16
1.2. Буряк П.Ю., Григор'єва М.І., Карпінський В.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник К.: Центр навчальної літератури, 2004-440с.	1,2,3,4,5,7,8,9,11,12,13, 14,15,16,17,18,19
1.3.Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. – К.: Знання, 2006 – 559с.	1,2,3,5,6,7,8,9,11,12, 14,15,16,17,18,19
1.4.Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник.-К.: Кондор, 2004 - 432с.	1,2,3,4,5,7,8,9,11,12,13, 14,15,16,17,18,19
1.5. Прасол В.М. Економіка праці та соціально трудові відносини: навч. посібник, - Харків. ХНАМГ, 2007 - 264 с.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,13, 14,15,16,17,18,19

1.5. Анотація програми навчальної дисципліни

Економіка праці та соціально-трудові відносини

Мета : формування у студентів системи теоретичних і прикладних знань про категорії, поняття, механізми забезпечення продуктивності праці та розвитку соціально-трудових відносин в Україні.

Завдання: дати загальні ґрунтовні навички наукового аналізу соціально-трудових процесів на всіх рівнях; сформувати науково обґрунтовані, адекватні реальності, раціональні знання про процеси, явища й тенденції у соціально-трудовій сфері; навчити використовувати здобуті знання в конкретних процесах управління соціально-трудовими відносинами та забезпечення її високої ефективності на всіх рівнях; сформувати доцільне ставлення до власного трудового потенціалу, вміння нарощувати й ефективно використовувати свій

людський капітал, забезпечувати власну конкурентоспроможність на ринку праці, усвідомлено досягати реалізацію своїх інтересів у соціально-трудових відносинах.

Предмет дисципліни: закономірності та способи формування і продуктивного використання ресурсів праці.

The abstract of the program of a subject matter

The purpose: creation for students of system of theoretical and application knowledge about classes, concept, gears of support of productivity of proceeding and developing of sociolabor attitudes in Ukraine.

The job: to give common fundamental skills of the scientific analysis of sociolabor processes at all levels; to generate scientifically justified, adequate realities, rational knowledge about processes, appearances and trends in a sociolabor orb; to learn to use the gained knowledge in concrete control procedures sociolabor attitudes, job managements and supports of its high performance at all levels; to pay steadfast ATTN 2 characteristic labour potential, ability to splice and effectively to use the human capital, to ensure characteristic competitive strength on a labour market, was conscientious to attain realisation of the concerns in sociolabor attitudes.

Discipline subject: legitimacies and methods of creation of productive resource exploitation of proceeding.

Аннотация программы учебной дисциплины

Цель: формирование у студентов системы теоретических и прикладных знаний про категории, понятия, механизмы обеспечения продуктивности труда и развития социально-трудовых отношений в Украине.

Задание: дать общие фундаментальные навыки научного анализа социально-трудовых процессов на всех уровнях; сформировать научно обоснованные, адекватные реальности, рациональные знания про процессы, явления и тенденции в социально-трудовой сфере; научить использовать

полученные знания в конкретных процессах управления социально-трудовыми отношениями, организации труда и обеспечения ее высокой эффективности на всех уровнях; уделить пристальное внимание к собственному трудовому потенциалу, умение наращивать и эффективно использовать свой человеческий капитал, обеспечивать собственную конкурентоспособность на рынке труда, сознательно достигать реализации своих интересов в социально-трудовых отношениях.

Предмет дисциплины: закономерности и способы формирования продуктивного использования ресурсов труда.

2. РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Призначення: підготовка спеціалістів	Напрямок, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS –5 Модулів – 1, РГЗ Змістових модулів -2 Загальна кількість годин –180, РГЗ	Галузь знань "Економіка та підприємництво" Напрямок підготовки: 6.030504– «Економіка підприємства» 6.030509 – «Облік і аудит» Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	Нормативна Рік підготовки: 3-й Тримістер: 8-й Лекції – 24 год. Практичні – 24 год. Самостійна робота – 132 год. із них РГЗ –15 год Вид підсумкового контролю –екзамен

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять і самостійної роботи становить 27% до 73%.

У процесі навчання студенти отримують необхідні знання під час проведення аудиторних занять: лекційних, практичних. Найбільш складні питання винесено на розгляд і обговорення під час практичних занять. Також велике значення в процесі вивчення і закріплення знань має самостійна робота студентів. Усі ці види занять розроблені відповідно до положень Болонської декларації.

2.2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тематичний план дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини» складається з двох змістових модулів, кожен з яких поєднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, який логічно пов'язує кілька навчальних елементів дисципліни за змістом і взаємозв'язками.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, самостійна робота студента.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни

Основні поняття і категорії економіки праці.

Історичні аспекти розвитку трудових відносин у суспільстві. Наукові основи економіки праці : соціально-економічні, техніко-технологічні, правові та психофізіологічні. Завдання економіки праці в сучасних умовах: Економічні: раціональне використання трудових і матеріальних ресурсів; підвищення продуктивності праці й ефективності виробництва; Психофізіологічні: збереження здоров'я і працездатності людини;забезпечення суттєвості привабливості праці; Соціальні: створення умов для всебічного гармонічного розвитку працюючих.

Тема 2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства

Людські ресурси як фактор економічного розвитку суспільства.

Характеристика людських ресурсів різними соціально-економічними категоріями такими, як: населення, економічно активне населення, трудові ресурси, економічна діяльність і чисельність безробітних.

Процеси відтворення населення (природний, міграційний, соціальний, економічний), типи (екстенсивний та інтенсивний) і режими (розширене, просте, звужене відтворення). Відтворення ресурсів для праці - процес постійного і безперервного поновлення кількісних і якісних характеристик економічно активного населення. Вплив природного, міграційного і економічного руху населення на кількісні і якісні характеристики ресурсів для праці.

Трудовий потенціал як інтегральна оцінка кількісних і якісних характеристик економічно активного населення. Трудовий потенціал окремої людини, підприємства, території, суспільства. Компоненти трудового потенціалу такі, як: здоров'я, освіта, професіоналізм, моральність, вмотивованість, вміння працювати в колективі, творчий потенціал, активність, організованість, та ін.

Тема 3. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва

Поняття та сутність економічної категорії «праця». Зміст, характер праці та її елементи. Праця як предмет державної політики.

Зміст категорій «індивідуальна робоча сила», «сукупна робоча сила».

Вартість робочої сили та її формування. Ціна робочої сили. Чинники, які впливають на величину вартості робочої сили.

Споживчий бюджет та його види: фізіологічний, соціальний тощо. Споживчий бюджет, потреби населення і соціально-економічний розвиток.

Вартість життя та її показники. Види доходів, диференціація доходів. Доходи домашніх господарств (сімей). Грошові та натуральні доходи.

Міжнародна класифікація витрат на робочу силу. Структура вартості робочої сили. Заробітна плата (тарифний заробіток, посадовий оклад, преміальні виплати, надбавки, доплати).

Тема 4. Планування праці

Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів. Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці і витрат на робочу силу.

Планування трудомісткості за окремими її видами і в цілому. План організаційно-технічних заходів — основа розрахунку планової трудомісткості.

Методи розрахунку чисельності робітників (на основі трудомісткості виробничої програми, за робочими місцями, нормами обслуговування, нормативами чисельності). Планування чисельності керівників, спеціалістів, службовців (за типовими нормативами, нормами підпорядкованості та нормами навантаження). Визначення додаткової потреби у працівниках.

Методика планування продуктивності праці за факторами її зростання. Планування підвищення продуктивності праці на основі зниження трудомісткості продукції та поліпшення використання робочого часу.

Фонд оплати праці. Планування фонду заробітної плати за нормативами.

Детальне планування фонду заробітної плати робітників за елементами його структури.

Планування фонду заробітної плати керівників, спеціалістів, службовців. Планування середньої заробітної плати і співвідношення темпів її підвищення з темпами зростання продуктивності праці.

Нормативи планування витрат роботодавців на соціальне страхування, медичне обслуговування, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, соціально-побутове обслуговування, вихідну допомогу.

Тема 5. Організація праці

Поняття організації праці. Основні напрямки організації праці. Сутність і значення процесів суспільного поділу і кооперування праці, їх взаємозв'язок і взаємозалежність. Поділ і кооперування праці на підприємстві, їх форми. Організація й обслуговування робочих місць. Поняття робочого місця, робочої зони. Класифікація робочих місць.

Особливості організації робочих місць робітників у різних типах виробництва. Спеціалізація й оснащення робочих місць. Планування робочих місць. Особливості організації робочих місць керівників, спеціалістів, технічних виконавців. Основні функції обслуговування робочих місць, форми і системи такого обслуговування.

Значення й ефективність типового проектування організації робочих місць. Раціоналізація трудових процесів і управлінських процедур. Аналіз трудового процесу. Проектування прогресивних трудових процесів. Показники раціональності трудових процесів.

Колективні форми організації праці. Поняття трудового колективу. Основні типи трудових колективів.

Умови праці. Фактори, що визначають умови праці на виробництві та їх значення для здоров'я і працездатності людей. Удосконалення умов праці. Державна система охорони праці в Україні.

Суспільна й економічна ефективність заходів щодо вдосконалення організації праці.

Тема 6. Регулювання робочого часу і міри праці

Робочий день, робочий час, режим роботи. Законодавче регулювання робочого часу і часу відпочинку. Типові режими праці і відпочинку. Гнучкі режими роботи. Повний і неповний робочий день. Змінність роботи. Методика розробки графіків змінності.

Регулювання міри праці засобами нормування праці та планування виробничих завдань.

Сутність і зміст процесу нормування праці. Робочий час, його склад і структура. Методи вивчення ефективності використання робочого часу. Фотографія робочого часу, її види, зміст і особливості проведення. Хронометраж, його призначення і види. Фотохронометраж, його призначення і сфера застосування.

Призначення та класифікація нормативів з праці. Види нормативних матеріалів з праці. Методи створення трудових нормативів. Характеристика і класифікація норм праці. Методи нормування і способи вдосконалення норм.

Тема 7. Продуктивність і ефективність праці

Поняття продуктивності, непродуктивності праці, їх взаємозв'язок. Принципи управління продуктивністю. Модель «пастки» низької продуктивності.

Показники вимірювання продуктивності праці на макрорівні. Методи вимірювання продуктивності праці, що використовуються на підприємствах.

Вартісний метод вимірювання продуктивності праці, його різновиди переваги і недоліки. Використання валової, товарної, реалізованої продукції для вимірювання продуктивності праці.

Натуральний і умовно-натуральний методи вимірювання продуктивності праці, їхні переваги і недоліки. Трудовий метод вимірювання продуктивності й сфера його використання.

Класифікація факторів продуктивності та продуктивності праці. Природні й суспільні умови підвищення продуктивності праці. Макроекономічні фактори

підвищення продуктивності праці. Резерви зростання продуктивності праці.
Взаємозв'язок факторів і резервів продуктивності праці.
Класифікація резервів зростання продуктивності праці.

Резерви зниження трудомісткості продукції, їх склад. Резерви ефективнішого використання робочого часу. Методи виявлення і практичної реалізації резервів. Роль нормування праці у виявленні та використанні внутрішньовиробничих резервів зниження трудомісткості і використання робочого часу.

Тема 8. Політика доходів і оплати праці

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата, реальні доходи. Функції заробітної плати і принципи її організації. Джерела формування заробітної плати.

Формування доходів споживання і нагромадження. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і прибутками. Елементи організації заробітної плати.

Макроекономічні механізми регулювання заробітної плати. Законодавчі та нормативні документи, на основі яких здійснюється державне регулювання заробітної плати. Визначення мінімального споживчого бюджету. Індексація доходів. Компенсаційні виплати.

Суть тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Переговори сторін як головний метод тарифно-договірного регулювання заробітної плати. Регулювання заробітної плати на державному (національному) рівні.

Мінімальна заробітна плата.

Зміст Генеральної тарифної угоди. Необхідність регулювання заробітної плати на галузевому рівні.

Мінімальна заробітна плата на галузевому рівні. Зміст тарифної угоди на галузевому рівні.

Тема 9. Форми, системи та регулювання заробітної плати

Тарифна система оплати праці та її елементи. Форми і системи оплати праці.

Погодинна форма оплати праці та її системи. Умови їх використання. Підрядна форма оплати праці та її системи.

Акордна і колективна (бригадна) системи оплати праці. Умови використання різноманітних систем відрядної форми оплати праці.

Оплата праці керівників, спеціалістів і службовців. Схеми посадових окладів.

Оплата праці державних службовців. Контрактна система оплати праці.

Економічне обґрунтування необхідності та ефективності преміювання різноманітних категорій працівників.

Показники та умови преміювання керівників організацій. Показники преміювання за розроблення нової продукції та нових технологій. Кількісні та якісні показники преміювання робітників.

Тема 10. Керування персоналом як умова удосконалення ефективної економіки праці

Класифікація концепції керування персоналом. Основні задачі керування персоналом. Алгоритм функціонування системи керування персоналом.

Керування людськими ресурсами. Основні риси технократного й інноваційного керування. Порівняння системи керування кадрами і концепції керування людськими ресурсами. Механізм розміщення робочої сили. Найважливіші стадії розвитку керування персоналом.

Діяльність щодо керування людськими ресурсами. Аналіз людських ресурсів. Витрати на заміщення працівника. Показники контролінга персоналу по горизонталі керування.

Кадрова політика держави. Взаємозв'язок кадрової і соціальної політики. Зміст соціальної і кадрової політики. Основні положення і напрямки реалізації

кадрової політики.

Принципи державної кадрової політики: конкретно-історичного підходу, мобільності кадрів, законності в кадровій роботі, систематичного відновлення кадрів і наступності керівників, демократизму, контролю і підзвітності кадрів.

Тема 11. Аналіз , звітність і аудит у сфері праці

Система трудових показників і взаємозв'язок їх елементів.

Методи аналізу трудомісткості, чисельності працівників, продуктивності праці та витрат на робочу силу.

Планування трудомісткості за окремими її видами і в цілому. План організаційно-технічних заходів — основа розрахунку планової трудомісткості.

Методи розрахунку чисельності робітників (на основі трудомісткості виробничої програми, за робочими місцями, нормами обслуговування, нормативами чисельності). Планування чисельності керівників, спеціалістів, службовців (за типовими нормативами, нормами підпорядкованості та нормами навантаження). Визначення додаткової потреби у працівниках.

Методика планування продуктивності праці за факторами її зростання. Планування підвищення продуктивності праці на основі зниження трудомісткості продукції та поліпшення використання робочого часу.

Фонд оплати праці. Планування фонду заробітної плати за нормативами.

Детальне планування фонду заробітної плати робітників за елементами його структури. Планування фонду заробітної плати керівників, спеціалістів, службовців. Планування середньої заробітної плати і співвідношення темпів її підвищення з темпами зростання продуктивності праці.

Нормативи планування витрат роботодавців на соціальне страхування, медичне обслуговування, професійну підготовку та підвищення кваліфікації, соціально-побутове обслуговування, вихідну допомогу.

Тема 12. Соціально-трудова відносина як система

Основні категорії і поняття, що відбивають процес становлення і

розвиток соціально-трудових відносин, їх основні характеристики і якості. Оцінка реального розміщення сил у соціально-трудових відносинах : більш чітко визначити мотиви і логіку власного трудового поведіння ; зрозуміти сутність і перспективи розвитку нових соціально-трудових відносин, що відповідають новим соціально-економічним умовам розвитку України.

Структурні складові соціально-трудових відносин: суб'єкти і рівні соціально-трудових відносин; предмети соціально-трудових відносин та їх структура; принципи і типи соціально-трудових відносин: принципи солідарності та субсидіарності; відносини, побудовані за принципом «панування-підпорядкування»; рівноправне партнерство, конфлікт, конфліктне співробітництво, конфліктне суперництво, дискримінація.

Тема 13. Механізм функціонування системи соціально-трудових відносин : організаційні аспекти

Якість трудового життя, як критерій оцінки соціально-трудових відносин.

Формування та регулювання системи соціально-трудових відносин в умовах ринкової економіки. Програмно-нормативна регламентація соціально-трудових відносин. Система соціальних гарантій в сфері праці.

Соціальне страхування в Україні. Місце і роль соціального страхування в системі соціального захисту населення. Суть і методологічні основи соціального страхування. Економічні та соціальні аспекти пенсійної системи України. Економічні і соціальні проблеми розвитку пенсійної системи в Україні.

Тема 14. Соціальне партнерство

Визначення соціального партнерства (трипартизму). Мета та принципи соціального партнерства. Поняття про «спільне благо». Історичний аспект розвитку соціального партнерства за кордоном і в Україні. Суб'єкти соціального партнерства. Особлива роль держави як арбітра та роботодавця на

ринку праці. Роль спілок роботодавців як виразників інтересів підприємців на ринку праці. Участь профспілок у регулюванні трудових відносин, сприянні зайнятості населення, забезпеченні соціального захисту працівників. Діловий та соціальний юніонізм. Основні стратегії демократизації управління виробництвом.

Порядок ведення тристоронніх переговорів на національному рівні та укладання генеральної тарифної угоди. Учасники і порядок проведення тарифних переговорів на галузевому (територіально-галузевому) рівні. Зміст галузевої тарифної угоди та її організаційне значення. Порядок укладання колективних договорів на мікрорівні, їх структура та зміст.

Досвід застосування принципів трипартизму в країнах з розвинутою ринковою економікою.

Правові та організаційні проблеми становлення системи соціального партнерства в Україні.

Тема 15. Ринок праці та його регулювання

Ринок праці як підсистема ринкової економіки, його взаємозалежність з ринками капіталів, товарів та послуг, житла, інформації, землі, цінних паперів тощо. Поняття «ринок праці», «ринок робочої сили» та «ринок робочих місць». Сучасні умови виникнення та ефективного функціонування ринку праці. Елементи ринку праці: попит, пропонування цін і робочої сили. Особливості товару «робоча сила».

Складові елементи механізму функціонування сучасного ринку праці: суб'єкти, об'єкти, інструменти та засоби впливу. Функції сучасного ринку праці: суспільний розподіл праці, інформаційна, посередницька, ціноутворююча, стимулююча, регулююча.

Сегментація ринку праці за різними ознаками.

Класичний, неокласичний, кейнсіанський, монетаристський, інституціоналістський та марксистський підходи до аналізу ринку праці. Інфраструктура ринку праці.

Особливості й етапи формування ринку праці в Україні.

Показники використання трудових ресурсів. Регіональні особливості використання трудових ресурсів в Україні. Умови й чинники підвищення ефективності використання трудових ресурсів суспільства.

Тема 16. Соціально-трудові відносини зайнятості

Поняття, види та форми зайнятості населення. Концепція повної, глобальної, примусової та добровільної зайнятості. Принципи державної політики зайнятості.

Державне регулювання зайнятості населення. Основні напрямки державної політики в галузі зайнятості населення. Активні та пасивні методи й заходи регулювання зайнятості. Програми сприяння зайнятості. Система органів і служб зайнятості. Законодавство України про зайнятість. Гнучкі форми зайнятості на підприємстві.

Підходи до визначення поняття та рівня безробіття. Види безробіття. Природна норма безробіття. Закон Оукена. Безробіття та інфляція. Соціально-економічна оцінка рівня безробіття. Причини неточного визначення рівня безробіття. Визначення статусу безробітного та поняття «підходяща робота». Допомога по безробіттю.

Тема 17. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин

Специфіка моніторингу досліджень соціально-трудових відносин. Сутність, цілі і завдання соціологічних досліджень у сфері праці. Регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.

Тема 18. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин

Умови створення міжнародної організації праці (МОП). Структура міжнародної організації праці та її основні документи: міжнародна конференція

праці, адміністративна рада , міжнародне бюро праці, декларація про основні принципи і права в сфері праці. Трипартизм - як відмітна риса МОП. Головні цілі й задачі організації. Методи роботи й основні сфери діяльності: нормотворча , міжнародне технічне співробітництво, дослідження і публікації. Основні сфери діяльності: зайнятість і безробіття, достойна праця, права людини, умови, безпека і гігієна праці, виробниче і навколишнє середовище, соціальний захист жінок, інвалідів, трудящих-інвалідів, усунення дитячої праці.

Тема 19. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин

Фінансовий вплив на зайнятість, стимулювання збереження старих і створення нових робочих місць, а також залучення в трудову діяльність малоконкурентозбиткових на ринку праці груп населення (молоді, інвалідів, жінок з дітьми й осіб передпенсійного віку). Створення найбільш сприятливого клімату для підприємців, які у своїй діяльності сприяють реалізації соціально-економічних задач.

Вплив податкової політики на стимулювання зайнятості. Пільги щодо оподаткування прибутку, кредитна політика в області розвитку робочих місць. Фінансові субсидії, надані державою на безпроцентній чи безповоротній основі фірмам, що беруть на себе зобов'язання по виконанню державних програм у якій-небудь соціальній області.

Пряме цільове фінансування створення і функціонування центрів професійної підготовки і перепідготовки в різних компаніях, а також навчання персоналу. Соціально слабозахищені групи населення й особливості регулювання їхніх соціально-трудових відносин. Соціально-трудові відносини інвалідів , допомога держави у відновленні ними утрачених функціональних здібностей і їхньої професійної реабілітації.

2.3. Розподіл часу за модулями і змістовими модулями та форми навчальної роботи студента

Таблиця 2.1. - Розподіл часу за модулями і змістовими модулями

Модулі (семестри) та змістові модулі	Всього, кредит/годин	Форми навчальної роботи			
		Лекц.	Сем.,Пр.	Лаб.	СРС
Модуль	5.0/180	24	24	-	132
ЗМ1.	3.0/108	16	16	-	76
ЗМ2.	2.0/72	8	8	-	41
Розрахункова робота					15

Таблиця 2.2. - Лекційний курс

Зміст	Кількість годин за напрямками підготовки(шифр, аббревіатура) 6.030504, 6.030509 ЕП, ОА
1	2
<u>ЗМ 1. Економіка праці</u>	16
1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни	1
2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства	1
3. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва	1
4. Планування праці	2
5. Організація праці	2
6. Регулювання робочого часу і міри праці	2
7. Продуктивність і ефективність праці	2
8. Політика доходів і оплата праці	1
9. Форми, системи та регулювання заробітної плати	2
10. Керування персоналом як умова вдосконалення ефективної економіки праці	1
11. Аналіз, звітність і аудит у сфері праці	1

Продовження табл. 2.2.

1	2
ЗМ 2. Соціально-трудові відносини	8
12. Соціально-трудові відносини як система	1
13. Механізм функціонування системи соціально-трудових відносин організаційні аспекти	1
14. Соціальне партнерство	1
15. Ринок праці та його регулювання	1
16. Соціально- трудові відносини зайнятості	1
17. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.	1
18. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин	1
19. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин	1
РАЗОМ	24

Таблиця 2.3. - Практичні (семінарські) заняття

Зміст	Кількість годин за спеціальностями (шифр, аббревіатура) 6.050100 ЕП,ОА
1	2
ЗМ 1. Економіка праці	16
1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни	1
2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства	1
3. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва	1
4. Планування праці	2
5. Організація праці	2
6. Регулювання робочого часу і міри праці	2
7. Продуктивність і ефективність праці	2
8. Політика доходів і оплата праці	1

Продовження табл. 2.3.

1	2
9.Форми, системи та регулювання заробітної плати	2
10.Керування персоналом як умова вдосконалення ефективної економіки праці	1
11.Аналіз, звітність і аудит у сфері праці	1
ЗМ 2. Соціально-трудові відносини	8
12. Соціально-трудові відносини як система	1
13. Механізм функціонування системи соціально-трудових відносин організаційні аспекти	1
14. Соціальне партнерство	
15. Ринок праці та його регулювання	
16. Соціально- трудові відносини зайнятості	1 1
17. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин.	1
18.Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин	1
19.Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин	1
РАЗОМ	24

2.4.Розподіл часу самостійної навчальної роботи студента

Самостійна навчальна робота розрахована на формування практичних навичок у роботі студентів зі спеціальною літературою, орієнтування їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань і глибоке вивчення теоретичних і практичних проблем ефективного функціонування підприємства та його структурних підрозділів.

Таблиця 2.4. - Самостійна навчальна робота студента

Форми самостійної роботи (за змістовими модулями)	Години	Форма звіту
	ЕП О і А	
1	2	3
ЗМ 1. Економіка праці	76	
1. Огляд основної та додаткової літератури	3	Конспект
2. Т.1. Об'єкт, предмет і завдання дисципліни - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	3	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
3. Т.2. Трудові ресурси і трудовий потенціал суспільства - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
4. Т.3. Праця як сфера життєдіяльності та провідний чинник виробництва - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
5. Т.4. Планування праці - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	7	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
6. Т.5. Організація праці - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	7	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
7. Т.6. Регулювання робочого часу і міри праці - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	8	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
8. Т.7. Продуктивність і ефективність праці - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	8	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
9. Т.8. Політика доходів і оплата праці - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	8	Відповіді у зошиті для самостійних робіт

Продовження табл. 2.4.

1	2	3
10. Т.9. <i>Форми, системи та регулювання заробітної плати</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	9	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
11. Т.10. <i>Керування персоналом як умова вдосконалення ефективної економіки праці</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	7	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
12. Т.11. <i>Аналіз, звітність і аудит у сфері праці</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	9	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
ЗМ .2. <u>Соціально-трудові відносини</u>	41	
1.Огляд основної та додаткової літератури	2	Конспект
2. Т.12. <i>Соціально-трудові відносини як система</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	4	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
3. Т.13. <i>Механізм функціонування системи соціально-трудових відносин організаційні аспекти</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
4. Т.14. <i>Соціальне партнерство</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
5. Т.15. <i>Ринок праці та його регулювання</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
6. Т.16. <i>Соціально-трудові відносини зайнятості</i> - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт

Продовження табл. 2.4.

1	2	3
7. Т.17. Моніторинг соціально-трудової сфери як інструмент регулювання й удосконалення соціально-трудових відносин. - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
8. Т.18. Міжнародна організація праці та її вплив на розвиток соціально-трудових відносин - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
9. Т.19. Міжнародний досвід регулювання соціально-трудових відносин - ведення термінологічного словника - розгляд контрольних запитань - тестові завдання	5	Відповіді у зошиті для самостійних робіт
Виконання розрахункової роботи	15	
РАЗОМ:	132	

2.5. Засоби контролю та структура залікового кредиту

Види та засоби контролю (тестування, контрольні роботи, індивідуальні завдання)	Розподіл балів, %
МОДУЛЬ 1. Поточний контроль зі змістових модулів	
ЗМ1. Економіка праці	30
ЗМ2. Соціально - трудові відносини	20
Підсумковий контроль за МОДУЛЕМ 1	
Захист індивідуального завдання	10
Іспит	40
Усього за модулем 1	100%

2.6. Методи та критерії оцінювання знань

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовують такі форми та методи контролю і оцінювання знань:

поточний контроль зі змістових модулів;
складання екзамену.

Оцінку знань студентів з дисципліни “Економіка праці та соціально-трудові відносини” здійснюють відповідно до вимог кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), що є українським варіантом ECTS. Ця система базується на здійсненні наскрізного поточного контролю на аудиторному занятті у відповідності до його форми (лекційної, практичної).

Підсумковою оцінкою поточного контролю є оцінка за модуль, тобто реалізується принцип модульного обліку знань студентів.

Навчальним планом з дисципліни “ Економіка праці та соціально-трудові відносини ” передбачено складання екзамену. Для оцінювання знань використовують чотирибальну національну шкалу та стобальну шкалу оцінювання ECTS.

Порядок здійснення поточного оцінювання знань студентів.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється під час проведення практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Об'єктами поточного контролю є:

- активність та результативність роботи студента протягом семестру над вивченням програмного матеріалу дисципліни, відвідування занять;
- виконання завдань на практичних заняттях;
- виконання завдань поточного контролю.

Робота студентів на практичних заняттях оцінюється за 4-бальною системою і згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів перекладається в систему оцінювання за шкалою ECTS (табл. 2.5).

При оцінюванні виконання практичних завдань увага приділяється їх якості й самостійності.

Поточний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді письмового контролю (іспит за білетами та курсова робота).

Поточний контроль проводиться у письмовій формі двічі по закінченню кожного зі змістових модулів після того як розглянуто увесь теоретичний матеріал та проведені практичні завдання в межах кожного з двох ЗМ.

Контроль здійснюється і оцінюється за двома складовими: лекційна (теоретична) і практична частини (розрахункові завдання). Для цього білети для проведення поточного контролю мають два теоретичні запитання та розрахункове завдання. Може бути також використано тестове завдання – за вибором студентів.

Знання оцінюються за 4-бальною системою за національною шкалою (курсова робота) або за системою оцінювання за шкалою ECTS (тестові завдання) (табл. 2.5).

Проведення підсумкового контролю. Умовою допуску до екзамену є позитивні оцінки з поточного контролю знань за змістовими модулями.

За умов кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускають студентів, які набрали в сумі за всіма змістовими модулями більше 30% балів від загальної кількості з дисципліни (або більше 50% балів з поточного контролю за всіма змістовими модулями).

Екзамен здійснюється в письмовій формі за екзаменаційними білетами, які містять два теоретичних питання і задача, або за підсумковим тестовим завданням (за вибором студента), що дає можливість здійснити оцінювання знань студента з усієї дисципліни «Економіка праці та соціально-трудові відносини».

Екзаменаційні відповіді за білетами оцінюються за 4-бальною системою за національною шкалою, тестові завдання - за 100-бальною системою оцінювання за шкалою ECTS. В обох випадках оцінки згідно з методикою

переведення показників успішності знань студентів перекладаються у відповідну систему оцінювання (табл. 2.5).

Оцінювання знань за 4-бальною системою за національною шкалою:

Оцінку „відмінно” ставлять, коли студент дає абсолютно правильні відповіді на теоретичні питання з викладенням оригінальних висновків, отриманих і основі програмного, додаткового матеріалу та нормативних документів. При виконанні практичного завдання студент застосовує системні знання навчального матеріалу, передбачені навчальною програмою.

Оцінка „добре”. Теоретичні запитання розкрито повністю, програмний матеріал викладено у відповідності до вимог. Практичне завдання виконано взагалі правильно, але мають місце окремі неточності.

Оцінка „задовільно”. Теоретичні запитання розкрито повністю, проте при викладанні програмного матеріалу допущені незначні помилки. При виконанні практичних завдань без достатнього розуміння студент застосовує навчальний матеріал, припускає помилки.

Оцінка „незадовільно”. Теоретичні питання нерозкриті. Студент не може виконати практичні завдання, виявляє здатність до викладення думки на елементарному рівні.

Таблиця 2.5 – Шкала перерахунку оцінок результатів контролю знань студентів

Оцінка за національною шкалою	Визначення назви за шкалою ECTS	ECTS оцінка	% набраних балів
ВІДМІННО	Відмінно – відмінне виконання лише з незначними помилками	A	більше 90 – 100
ДОБРЕ	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	B	більше 80 – 90 включно
	Добре – у загальному правильна робота з певною кількістю грубих помилок	C	більше 70 – 80 включно
ЗАДОВІЛЬНО	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	більше 60 – 70 включно
	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії	E	більше 50 – 60 включно
НЕЗАДОВІЛЬНО	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перездати тест	FX*	більше 26 – 50 включно
	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота з повторним вивченням змістового модуля	F**	від 0 – 25 включно

* з можливістю повторного складання. ** з обов’язковим повторним курсом

2.7. Інформаційно-методичне забезпечення

Бібліографічні описи, Інтернет-адреси	Теми, де застосовуються
1. Основна література	
1.1.Богіня Д.П., Грішнова О.А., Основи економіки праці: Навч. посібник -2-ге вид., стер. - К.: Знання-прес, 2002.,-313с.-Вища освіта ХХІ століття	1,2,5,6,8,9,15,16
1.2. Буряк П.Ю., Григор'єва М.І., Карпінський В.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник К.: Центр навчальної літератури, 2004-440с.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,13, 14,15,16,17,18,19
1.3.Грішнова О.А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: підручник. – К.: Знання, 2006 – 559с.	1,2,3,5,6,7,8,9,11,12, 14,15,16,17,18,19
1.4.Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посібник.-К.: Кондор, 2004 - 432с.	1,2,3,4,5,7,8,9,11,12,13, 14,15,16,17,18,19
1.5. Прасол В.М. Економіка праці та соціально трудові відносини: навч. посібник, - Харків. ХНАМГ, 2007 - 264 с.	1,2,3,4,5,7,8,9,10,11,13, 14,15,16,17,18,19
2. Додаткові джерела	
2.1.Конституція України, 2005	1,2
2.2. Кодекс законів про працю в Україні, 2005	8,9
2.3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02 .03. 2000 № 1533-III (зі змінами і доповненнями)	16
2.4. Про зайнятість населення: Закон України від 01. 02. 1991 № 803-XII (зі змінами і доповненнями)	16
2.5. Про колективні договори і угоди: Закон України від 01. 07. 1993 № 3356-XII (зі змінами і доповненнями)	8,9
2.6. Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці / Міжнародне бюро праці. – Женева, 1999 – Т.1,2. – 1560с.	18

2.7. Національний класифікатор професій України: Держспоживстандарт України від 26.01.2005р.	10
2.8. Заробітна плата. Збірник нормативних документів-Х.: ТОВ Конус, 2005	8,9
2.9. Справочник квалификационных характеристик профессий работников. В.12-е изд., перерераб. и доп.-Х.: Фактор, 2002-364с.	8,9
2.10. Абрамов В.М., Данюк В.М. та ін. Нормування праці. - К.: "Праця"-1995	6
2.11. Балабанова Л.В., Сардак О.В. Управління персоналом: навч. посібник – К.: ВД «Професіонал», 2006 - 512с.	10
2.12. Грішнова О.А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254с.	2
2.13. Дарченко Н.Д., Рижиков В.С., Єськов О.Л., Мікрюков О.М. Економіка праці та соціально трудові відносини. Збірник завдань і вправ: навч. посібник.- К.: Центр учбової літератури, 2007-252 с.	1,2,4,5,6,7,8,11,12 14,15,16,17,18
2.14. Жуков В., Скуратівський В. Соціальне партнерство в Україні: навч. посібник. – К.: УАДУ, 2001 – 200с.	14
2.15. Завіновська Г.Т. Економіка праці. К.: КНЕУ, 2003 - 300с.	11
2.16. Карпіщенко О.І. Економіка праці та соціально трудові відносини: навч. посібник. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. – 264 с.	1,2,3,4,5,7,8,11,12,13, 14,15,16,17,18,19
2.17. Колот А.М. Оплата праці на підприємстві: організація та удосконалення - К.: "Праця", 1997	8,9
2.19. Лібанова Е.М. Ринок праці: навч. посіб. – К.: ЦНЛ, 2003. – 224с.	15,16
2.20 Остапенко Ю.М. Экономика труда Учеб. пособие- М.: Инфра-М, 2003-268с.	1,2
2.21. Петюх В.М. Ринок праці: навч. посіб.- К.: КНЕУ, 2000	16

3. Методичне забезпечення

3.1. Методичні вказівки до самостійного вивчення дисципліни "Економіка праці та соціально-трудові відносини"(для студентів всіх форм навчання за напрямом підготовки 0501 "Економіка і підприємництво") Харків, 2005-35с.

3.2. Контрольні завдання за модулями курсу "Економіка праці та соціально-трудові відносини" (для студентів всіх форм навчання за напрямом підготовки 0501 "Економіка і підприємництво") Харків, 2005-15с.

3.3. Методичні вказівки для проведення практичних занять з курсу "Економіка праці та соціально-трудові відносини"(для студентів всіх форм навчання за напрямом підготовки 0501 "Економіка і підприємництво") Харків: ХНАМГ, 2006 -36с.

3.4. Комплексні контрольні роботи (ситуаційні вправи) за модулем "Економіка праці та соціально-трудові відносини" Розділ "Економіка праці" (для студентів всіх форм навчання. Напрямок підготовки 0501 "Економіка і підприємництво". Спеціальність 6050100 "Економіка підприємства", 6050100 "Облік і аудит". Харків: ХНАМГ, 2005.-24с.

3.5. Методичні вказівки для виконання курсової роботи на тему: "Розробка положення про оплату праці робітників підприємства" з курсу "Економіка праці та соціально-трудові відносини" Харків: ХНАМГ, 2006

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Програма і робоча програма навчальної дисципліни

«Економіка праці та соціально-трудові відносини»

**для студентів 3 курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного
рівня бакалавр, напряму підготовки 0501 – «Економіка і підприємництво»,
спеціальності 6.050100 – «Економіки підприємства» та «Облік і аудит»**

Укладачі: Олександр Васильович Соловйов, Ольга Євгенівна
Соловйова

План 2009, поз. 440 Р

Підп. до друку 18.11.2009	Формат 60x84 1/16	Папір офісний
Друк на ризографі.	Умовн.-друк. арк. 1,6	Обл.-вид. арк. 1,9
Замовл № 5179	Тираж 10 прим.	

61002, Харків, ХНАМГ, вул. Революції, 12

Сектор оперативної поліграфії ЦНІТ ХНАМГ

61002, Харків, вул. Революції, 12